

DR. V. RAISZ RÓZSA

főiskolai tanár

Eszterházy Károly Főiskola

Eger

A szünet a reprodukív beszédben

1. A szünet (beszédszünet) köznapri értelmezésben és a szakirodalom szerint is a beszéd-folyamat különböző időtartamú megszakítását jelenti, „a beszéd-folyamat meghatározott hosszúságú csendes szakasza” (Váradri 1998: 44), Gósy Mária megfogalmazása szerint (2000: 2) a beszéd-folyamatban jelentkező szünet olyan kismértékben akaratlagos jelkimaradás, amely néma vagy jellel kitöltött [ez a hezitálás], de független a beszédhang képzésétől. Hozzá teszi a szerző (2000: 10): a hallgatónak éppúgy szüksége van a beszéd feldolgozásában a szünetre, mint a beszélőnek a beszéd-alkotás során. A szünetek – írja – a beszéd-megértésben csökken-tik a tartalmi bizonytalanságot, s lehetővé teszik a biztos követhetőséget, a pontos feldolgozást. Ezt most én teszem hozzá: a megfelelő helyen tartott szünetek.

A szünet tehát a beszéd-folyamat (szöveg) értelmi, logikai, sőt érzelmi tagolásának eszköze; a biológiai funkcionálisan túl kommunikációs funkciót is ellát „a lélegzési szünet lehetőleg egybeesik a beszéd értelmi egységei közötti határral” (Elekfi–Wacha é. n. 295), tehát függetlenedhet is a biológiai funkciótól (Kassai 1994: 661, 1998: 227). A rossz helyen alkalmazott szünet a szöveg jelentésének eltorzításához vezethet, illetve időleges zavart okozhat a szöveg megértésében. Néhány új (nem a szakirodalomból vett) példa, hivatásos beszélőktől, rádióbeli hírműsorokból: *A pápa Venezuelából □ érkezett püspökök előtt kijelentette* (Kossuth Rádió 2009. február), *Az 1997-ben született □ kiotói megállapodás* (Kossuth Rádió 2009. december); idéző mondatban: *áll a biztos □ állásfoglalásában* (Kossuth Rádió 2010. február); az is zavart okozhat, ha látszólag mellérendelő, halmozott tagokként mondanak nem azonos típusú határozókat: *télen-nyáron, hóban-fagyban, sötétben járnak haza* (Kossuth Rádió 2010. január). Stb.

A szakirodalomból tudjuk, hogy amit a hallgató szünetnek érzékel, az nem mindig „jelkimaradás” (Kassai 1994: 661), illetve „a hangerő teljes hiánya” (Varga 199: 14), más jelenségek is a szünet érzetét keltik (Váradri 1988: 55): a hangzónyúlás, a hasonulások elmaradása, hangsúly kitétele, illetve ezek kombinációi. (Erről még: Kassai–Fagyal 1996: 210). A jelen írásomban nem teszek ezek közt különbséget, illetve szünetként tárgyalok mindent, amit a hallgató annak érzékel.

2. A szünetnek különféle típusairól szokás beszélni. Deme László (1962: 518) a következő részt előkészítő előszünetről, a következő részt elválasztó utószünetről és szünetpárról ír; Sallai János és Szende Tamás (1975: 20) vitatja az utószünet létét („az csak hallgatás”); Vértes O. András azonban elismeri az utószünet elnevezés jogosságát, főként emfatikus funkcióban, a beszéd erős érzelmi töltésű részei után (Vértes 1987: 124).

Elekfi László–Wacha Imre kézikönyve (é. n. 295) megkülönbözteti a fiziológiai szünetet a tagoló szünettől – természetesen az a helyes, ha a fiziológiai szünetet használja a beszélő szöveg tagolására –, tagoló szünet lehet szószünet (például diktáláskor), a mondat tagolása, figyelemfelkeltő szünet stb. Ennek, a figyelemfelkeltő szünetnek a léte is mutatja, hogy a szünet helyét csak komplex módon, grammatikai, szemantikai, pragmatikai tényezők figyelembevételével lehet megítélni, mivel szabályok nem lehetségesek. – A kézikönyv tárgyalja továbbá az és kötőszó előtti szünet kérdéseit szintagmaszinten, a tagmondatok szintjén – hozzáteszem,

hogy az és nagyobb szövegegységeket is kapcsolhat, s akkor más megítélés alá esik az előtte tartandó szünet.

A szünet kapcsán merül fel a nyitott junktura jelensége (Varga 1993: 43), ez két szomszédos hang közötti átmenet megszakadása; a hallgató rossz helyen tartott szünetként is érzékelheti. Varga László példája (uo.): *magyarok az úrben – magyarok a zürben*. Komikus hatást kelthet, esetleg félreértést is okozhat a jelenség.

A szünettartással kapcsolatban léteznek szabályok, de nyelvi babonák, leegyszerűsített álszabályok is (Wacha 2006: 36). Kötött szövegek reprodukív megszólaltatása nem jelentheti az írásjelek mechanikus figyelembe vételét, mely szerint például vesszőnél szünetet tartunk, pontnál szünetet tartunk, a gondolatjelpár egyben szünetpárt is jelent stb. A részszabályokat sem szabad mereven alkalmazni. Ilyeneket Tompa József fogalmazott meg (1962: 261) a jelzőkkel kapcsolatban, már akkor is megengedő módon: a jelzett szó a jelzöt rendesen nagyobb beszédszünet nélkül követi, az értelmezőt kisebb-nagyobb beszédszünet vezet be, ezek Károly Sándor szerint (1962: 295) külön hangsúlyuk révén külön hangszakaszba kerülnek, így általában szünet van közöttük és az értelmezett tag között; ugyanő állapítja meg, hogy ha önállósággal rendelkező beszédszakaszként áll az értelmező, utána is szünetet tarthatunk (uo. 310–313); nem tartunk viszont szünetet az értelmezett és az értelmező között, ha az értelmező visszaható névmás (*a park maga*), általános névmás (*a vagonokat mindet*), kérdő névmás (*kalapot milyen*) stb. Ezek már finom részszabályok, s helyesírási következményük is van. Farkas Vilmos szerint (1962: 317, 319, 333) a fő- és mellékmondatot általában beszédszünet választja el, a megszakított és közbevetett tagmondatot szintén. A párhuzamos többtagú mondatrészek kapcsolattól szünet és intonáció is jelölheti.

Mint látjuk, ezek nem merev, iskolás szabályok, éppen azért idéztem őket, mert megfogalmazásuk olyan, hogy nem értelmezhetők kötelező érvényűnek. Ne is egyszerűsítsük őket álszabályokká, nyelvi babonákká.

A szünet tehát írott szöveg hangosításakor nem az írásjelek pusztá érzékeltetése, nem is esik egybe szükségszerűen az írásjelekkel való tagolással, hanem „a szöveg belső összefüggéseiben rejlő szükségszerűség. Átala válik egy megnyilatkozás felfoghatóvá, megérthetővé” (Andó–Forgó 1996: 132).

3. A hangzó beszéd leggyakoribb és természetes formája a spontán megfogalmazású, beszélgetésként minősíthető megszólalás, ilyenkor a szövegalkotás és a szöveg megszólaltatása, hangoztatása „egy időben zajlik le, legfeljebb néhány másodpercnyi fáziskéséssel” (Wacha 2006: 35), ilyenkor elkerülhetetlenek a gondolkodási, tétovázási szünetek, vagy éppen elhagyja a beszélő az értelmileg indokolt szünetet a gyors gondolkodás és gyors közlési szándék következtében. Az előadást – még ha szabad előadásnak látszik is – felkészülés előzi meg, tehát félreprodukív beszéd, nem leírt, megtanult vagy felolvasott szöveg. Ebben is lehetnek tehát tétovázási, gondolkodási szünetek.

A reprodukív vagy interpretatív beszéd előre megalkotott szövegnek szó szerinti elmondása vagy felolvasása. Ilyenkor általában szükségtelen a gondolkodási-töprengési szünet imitálása, minthogy a szöveg kész produkció, az előadása reprodukció, a gondolatokat tolmácsolja, megérteti, nem megalkotja a szövegmondó. Ettől különbözik a reprodukív beszédnek művészi változata, a színészi, előadóművészi beszéd, ez más követelményeket kíván meg, mint a nem művészi eszközökkel dolgozó értő-értető előadás.

4. A következőkben a reprodukív beszéd szünettartással kapcsolatos kérdéseiről szólnunk.

A szöveget megszólaltatónak a szövegegész felől kell kiindulnia; a helytelen tagolás mind az egészet, mind a részleteket illetően helytelen értelmezésből eredhet. Szünettel, emelt hang- és ritmusváltással is elkülönítjük egymástól a szöveg makroegységeit (a bevezető, tárgyaló, befejező részt; a tárgyaláson belül az előkészítő és kifejtő részt (Wacha 1991: 93). A

szövegegész szempontjából fontos, és a fentieknél nagyobb figyelmet kíván „a távolra szakadt részeknek akusztikus összekapcsolása” (Wacha 1992: 71). Ez is szünettel, hangváltással, tempóváltással oldható meg. Valójában anaforikus utalásról, visszautalásról, visszakapcsolásról van szó. A szövegegységek összefüggésének és tagolódásának helyes értelmezése a legfontosabb, egyben a legnehezebb a szöveg reprodukív megszólaltatásában.

A szöveg mikroegységei, a mondatok, illetve az összetett mondatok mondategységei (tagmondatai) között sem lehet mechanikusan szünetet beiktatni. Általában igaz az, hogy a mondatvéget jelölő írásjel láttán az élettani funkciójú szünet beiktatható, azaz a levegővétel és az értelmi tagolás egybeesik ilyenkor, de figyelembe kell venni a szöveg grammatikai és logikai szerkezetét. A tömbösödés Deme László által bevezetett fogalma a tagmondatok, mondategysékek, nagyobb egységek szintjén egyaránt érvényesül, azaz az egy tömbbe tartozó egységeket (még ha grammatikailag lezártak is) nem szétdarabolni, hanem összekapcsolni kell, a tömbhatárokat viszont az értelmi tagolás érdekében szünettel kell érzékelteni.

Lássunk erre egy példát a többszörösen összetett mondat szintjén; Mikszáth Kálmán A költő utolsó karácsonya című elbeszéléséből:

¹A ragyogó siker nem melegítette már a lassan dobogó szívet, / ²csak égette; / ³a dörgő tapsvihár nem emelte már föl a megtört testet, / ⁴csak összébb hajlította, / ⁵teher volt már neki; / ⁶a nemzet koszorújának csak színét látta, / ⁷illatát nem élvezhette.

Hét mondategységből álló többszörösen összetett mondat, a mondategységek három tömbbe rendezőknek (az írott formában itt pontosvessző jelzi a tömbhatárokat): az 1–2., a 3–4–5., a 6–7. alkot egy-egy tartalmi egységet. Ez a tömbösödés jól felismerhető, de mégsem mereven érvényesülő parallelisztikus szerkezeti formává áll össze (a 2. tömb három tagmondatból áll, s tulajdonképpen a 3–4. tagmondat egy altömb, a kettőhöz mint egységhez kapcsolódik magyarul módon az 5. tagmondat). A tömbök határán szünetet tartunk, de a harmadik tömb két tagmondata is elválasztható szünettel: a *színét látta, illatát nem élvezhette* ellentété megkívánja a tagolást. Helytelen és szükségtelen volna azonban minden tagmondat határán iskolás módon beszédszünetet beiktatni.

5. Az ELTE Fonetikai Tanszékének munkatársai utólag elemezni szokták a pedagógusjelöltek Kazinczy-versenyének produkcióit, s közltek eredményeiket az EFF sorozatában. Két évi anyagukból idézek a következőkben (Bolla–Földi 1998; Forgó–Markó–Mártonffi 1998; Markó 2000; Földi 2000). Eszerint 1998-ban a kötelező szöveget előadó 49 versenyző közül 33-an követtek el szünethasználati hibát, a szabadon választott szövegekben 23-nak volt helytelen megoldása. 2000-ben Markó Alexandra (2000: 41) 54 versenyző közül 25-nek a szünet-tartását hibáztatta, s így foglalta össze elemzése tanulságait: „A szünetek használata s az ehhez kötődő szövegtagolás volt talán a leggyakoribb hibaforrás ezen az országos döntőn. Igen gyakori volt a hosszú szünetekkel szétszabdalt szövegmondás, főleg a mondathatárokat, de néha a tagmondatok határát is pontosan rekonstruálni lehet a hosszú, funkciótlan szünetektől [...]. Gyakran feleslegesen alkalmaztak a versenyzők mellérendelő viszonyban álló szavak között, kötőszók előtt és/vagy után, felsorolások tagjai között.” Magam is hasonló eredményre jutottam egy korábbi 1996-ban felvett, versenyanyag vizsgálata során (V. Raisz 2000: 343–356).

Megállapítják az elemzők továbbá, hogy a túlzott szünethasználat miatt a hallgató könnyen elveszti a fonalat, a modoros hatásszünetek gyakoriak, főlősleges a spontán beszéd imitálása hezitációs szünetekkel.

6. Módomban volt hangfelvételtől meghallgatni a 2008-ban lezajlott verseny kötelező szövegenek megszólaltatásából tizenkét versenyző produkcióját. Szabó Katalin Kommunikáció felső fokon című írásának részletét olvasták fel. Arról nem szólok, hogy a szöveg által megengedettnél csaknem mindnyájan emeltebb hangvétellel szólaltak meg, azaz nem találták el a megfelelő stíluszintet. Lássunk azonban a beszédszünettel kapcsolatos megfigyelésekből néhányat, ezek többeknél előforduló nem adekvát, hanem formális megoldások.

Megjegyzéseim ezúttal a mondat-, illetve a szintagmaszintet érintik. Többeknél előfordul az alanyi rész (tömb) után az állítmányi tömb (rész) előtt indokolatlan szünet tartása: *ezek a betegek* □ *hetente több mint 38 órát töltenek az internettel* – *e megszállott internetezők* □ *lassabban haladnak előre* – *egy kutató* □ *396 amerikai internetfüggő szenvedélybeteget vizsgált* – *az ok* □ *figyelemre méltó stb.* Az alany után tartott szünet itt együtt jár az alanyak emelkedő dallamívvel való megszólaltatásával. Jellemző, ugyancsak szükségtelen a szintagmatagok közötti indokolatlan szünetek megjelenése: *lassabban haladnak előre* □ *a cégeknél* □ *a karrierlétrán* – *Mindazonáltal* □ *a Shakespeare-összest* □ *jobb egy kényelmes karosszékekben [olvasni]* – *görnyedni* □ *a képernyő előtt stb.*; halmozott tagok közötti fölösleges szünet: *gyorsabban,* □ *olcsóbban,* □ *vagy könnyebben stb.*

Mivel a szöveget írott formában nem ismerem, a mondatok elhatárolásáról nem nyilatkozom; a tagmondat azonban grammatikai kategória, így egyértelműen felismerhető. Mechanikus megoldások e téren is előfordulnak: minden tagmondat határán szünet beiktatása: *ne töltsük időnket a hálón található szerencsejátékokkal,* □ *mert mindkét tevékenység szenvedélyé válhat,* □ *s majdnem ugyanolyan lelki betegséghez vezethet,* □ *mint a játékszenvedély...* stb. Ez a szünettartás ugyancsak együtt jár a megszólaltatásban a tagmondatok végén a dallamív emelkedésével, így a szünetet még a hanglejtésforma is kiemeli.

7. A következőkben egy olyan szövegről szólok, amely a Fonetikai Tanszéktől kapott CD-lemezen található anyagban egy versenyzőnek szabadon választott szövege volt. Nem a hangfelvételt kívánom elemezni, inkább csak problémákat vetek fel, lehetséges, de nem kötelező megoldásokat; tudva, hogy a szövegeknek – különösen a művészi vagy ahhoz közel álló szövegeknek – nincs egyetlen helyes megszólaltatásuk.

Az előzetes felkészüléshez hozzá tartozik a szöveg alapos megismerése, a szövegfajta, a műfaj, a stíluszint megállapítása. Márai Sándor Olvasni című szövege a szerzőnek *Ég és föld* című kötetéből való. Több ilyen, kísprózát tartalmazó kötete is ismeretes, a fentini kívül a *Füves könyv* és *A négy évszak*. Az Olvasni című szöveg az *Ég és föld* kötetnek *Ars poetica* című ciklusában található, a szerzőnek az irodalomhoz való viszonyát ismerjük meg belőle, s egyben az olvasónak-hallgatónak is tanácsot ad, lehet követni, s lehet vitatkozni vele. Bölcsességet, életigazságot fejez ki, „próza epigramma”. Stíluszintje szerint választékos, értéktelítő, egyedi-egyéni. Ennek megfelelően lehet megszólaltatni.

A tagolását illetően: makroegységeket nemigen különített el a szerző; mezoegységei a bekezdések és azokon belül is tömbök. A bekezdésekre tagolás orientálja a megszólaltatót a szünetek tartásában, bár nem kötelező minden tekintetben a szerzőt követni: az első és a második bekezdés például nem jelent témaváltást.

A többi bekezdés új gondolati egységet hoz. Az első és a második bekezdés témája az újraolvasás; ennek felvetése az első, kifejtése a 2. bekezdés, ez több oldalról is megvilágítja, miért is jó az újraolvasás. A 3. bekezdés a rendszeres olvasásról és a könyv kiválasztásáról szól, ez tehát két résztémát is magában foglal; a 4. bekezdés: az én tulajdonom legyen a könyv – kívánja az író.

Részletes elemzés helyett következék néhány figyelemfelkeltő megjegyzés.

A szöveg megszólaltatójának tiszteletben kell tartani a bekezdésekre tagolást, ahogy az írója kívánta, bár – mint a fenti vázlatos tagolás mutatja – az sem lehet teljesen mechanikus. A változatos írásjelhasználatot sem lehet szolgálai követni. Úgy gondolom, hogy például a *nekünk, személyesen* határozókat átölelő gondolatjelpár nem a közbevetést jelzi, inkább a tartalmi kiemelését szolgálja. Ugyanebben a mondatban a pontosvessző szintén nem a nagyobb elkülönítést, inkább a következő tag nagyobb hangsúlyát kívánja meg. Beszédszünettel jelölhetjük azonban a tömbösödést, a tömbök határát. Ez – elgondolásom szerint – a következő szövegben:

Olvasni

1. A) B)

Nem elég olvasni. Újraolvasni – az összes tanácsadók szerint – fontosabb.

2. A)

S nemcsak a könyvet kell újraolvasni, melynek emléke halványodik, vagy melyet első olvasásra nem értettünk meg tökéletesen: a mondatot is újra kell olvasni, a főnevet, igét és jelzőt, mely végzetesen meghatároz a könyvben vala-

B) C) D)

mit. Mit akar egy könyv? Megértetni magát. De az ilyesmi lassan megy, majd-

E)

nem olyan lassan és bonyolultan, mint az életben. Házastársaknak néha évtizedekre van szükségük, míg egyik végül meg tudja értetni magát a másik-

F)

kal. A könyvek is ilyen nehézkes ismerősök.

3. A)

Nem elég katalógus, divat vagy hagyomány szerint olvasni; ösztön szerint kell megkeresni a könyvet, mely – nekünk, személyesen – mondhat valamit.

B)

Rendszeresen kell olvasni, úgy, ahogy alszik, étkezik, ahogy szeret és lélegzik

C)

az ember. A könyvek, mint az emberek, csak akkor adják ide titkukat, bizalmukat, ha te is átadod magad nekik.

4. A)

Nem szeretek másféle könyvet olvasni, csak olyat, mely az én tulajdonom.

B)

C)

Nem elég a gondolatot, ismeretet birtokolni, melyet a könyv tartalmaz. Legyen enyém – feltétel nélkül, mint ahogy a szeretőt akarják – a könyv is, a gondolat földi porhüvelye.

(A szögletes zárójelbe tett kötőszók a valószínű logikai összefüggést jelölik, a zárójel nélküli kötőszók pedig szerepelnek a szövegben:)

<1. {A[hanem]B}–2. {A–(B–CDeD)–(E–F)}>–<3. {A–B}[ugyanis]{C}>–<4.

{A[ugyanis]B[hanem]C}>

Eszerint a szöveg három nagy tömbből, azokon belül altömbökből áll.

Mint az ábrázolás mutatja, a bekezdésen belül is lehetséges témaváltás, az új tömb (új közlésegység) megjelenése szünettel jelölhető.

Szóltam már arról, hogy a gondolatjelpár ebben a szövegben nem mindenütt közbevetést jelez, vannak azonban közbevetések, s ezek megoldása nem könnyű feladat a megszólaltatónak. Ilyen az utolsó mondat, mely szövegzáró is egyben, ez még kényesebbé teszi az előadását. Jó példa arra, hogy a beszédszünetnek rendszerint hangsúly- és hangmagasságbeli váltással is kombinálnódnia kell.

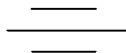
A második bekezdés *Házastársak* kezdetű mondata (bár nem jelzi írásjel) szintén közbeékelte részlet, így szünettel, hangmagasságváltással jelezhetjük elhatárolódását, sajátos logikai kapcsolódását. (A szövegbeli „humán” hasonlat és utalás mutatja, hogy Márai számára a könyv és az élet alig választható el.)

A mondatokon és tagmondatokon belül fontos, hogy se a kötőszók, se a vesszők ne legyenek az előadó számára automatikusan szünetjelző elemek. *Nem elég katalógus, divat vagy hagyomány szerint olvasni...* – itt bizony nem tarthatjuk a *vagy* kötőszót szünetjelölőnek. A halmozáson belül a vonatkozó névmási kötőszó (ahogy) megisméttlése talán a fokozás jele: itt tehát indokolt a szünet beiktatása: *úgy, ahogy alszik, étkezik, □ ahogy szeret és lélegzik az ember.*

8. A fenti vázlatos megjegyzések egy megszólaltatható szövegről szintén nem előírásként fogadandók el, csak egyéni értelmezési lehetőségként. Ismétlem: egyetlen helyes megoldás nem létezik, főként a művészi szöveggént minősíthető textusokra nézve.

IRODALOM

- Andó Éva–Forgó Zoltán 1996. Az 1995. évi országos döntő kötelező szövegének elemző bemutatása. EFF 18.
Bolla Kálmán–Földi Éva 1998. Az országos döntő kötelező szövegének előadásáról. EFF. 24.
Deme László 1962. A szünet fogalma, funkciói és fajtái. A MMNyR. II. Akadémiai Kiadó. Bp.
Elekfi László–Wacha Imre [é. n.] Az értelmes beszéd hangzása. Szemimpex Kiadó. Bp.
Farkas Vilmos 1962. A többtagú (halmazott) mondatrészek. A MMNyR. II. Akadémiai Kiadó. Bp.
Gósy Mária 2000. A beszédszünetek kettős funkciója. Beszédkutatás. Szerk. Gósy Mária. Bp.
Forgó Zoltán–Markó Alexandra–Mártonffy Attila 1998. A szabadon választott szövegek. EFF. 24.
Földi Éva 2000. Szerző – szöveg – befogadó. EFF. 28.
Károly Sándor 1962. Az értelmező jelző. A MMNyR. II. Akadémiai Kiadó. Bp.
Kassai Ilona–Fagyal Zsuzsa 1996. Hogyan észlelik a magyar beszéd szüneteit a francia anyanyelvű hallgatók? Nyr. 120. évf.
Kassai Ilona 1998. Fonetika. Nemzeti Tankönyvkiadó. Bp.
Markó Alexandra 2000. A szegedi országos döntő szabadon választott szövegeinek előadásáról. EFF. 28.
V. Raisz Rózsa 2000. Beszéd-szünet – okkal és megokolatlanul. Vox humana. Bolla Kálmán professzor hetvenedik születésnapjára. Szerk. Földi Éva és Gadányi Károly. Bp.
Sallai János–Szende Tamás 1975. A szünet mint funkció. MNyTK. 143.
Tompai József 1962. A jelző. A MMNyR. II.
Váradi Tamás 1988. A beszéd-szünet szubjektív és objektív regisztrálásának összevetéséről. Beszélt nyelvi tanulmányok. Szerk. Kontra Miklós.
Varga László 1993. A magyar beszéddallamok fonológiai, szemantikai és szintaktikai vonatkozásai. Akadémiai Kiadó. Bp. Nyelvtudományi Értekezések. 135. sz.
Vértés O. András 1987. Bevezetés a magyar hangstilisztikába. Akadémiai Kiadó. Bp. Nyelvtudományi Értekezések. 124. sz.
Wacha Imre 1991. Tartalom, szöveg, szándék és hangzásforma harmóniája. EFF. 5.
Wacha Imre 2006. Adalékok a kiejtési kézikönyv történetéhez. II. egri kiejtési konferencia. Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Red. Árpád Zimányi

VASVÁRI ZOLTÁN

középiskolai tanár

Bókay János Humán Kéttannyelvű Szakközépiskola,

Szakiskola és Gimnázium

Budapest

Az irodalom határterületei: érettségi témakör egy lehetséges változata

Ingmar Bergman: *A hetedik pecsét* (Det sjunde inseglet, 1956)

Az új érettségi egyik legizgalmasabb témaköre az *irodalom határterületei*. A témakörbe sorolt témák szinte mindegyike újdonságként jelentkezik korábbi, hagyományos irodalomtani-tásunkhoz képest, noha az igényes tanárok mindig is megpróbálták becsempészni a szorító